САВСКИ ВЕНАЦ

КУЛТУРНА БАШТИНА

ПОЧЕЦИ СПОРТА У СРБИЈИ А НА САВСКОМ ВЕНЦУ

ПОЧЕЦИ СПОРТА У СРБИЈИ, А НА САВСКОМ ВЕНЦУ

Поштовани грађани!

Иако се идеја о издавању публикације о старом Савском венцу родила готово случајно, као потреба да се уради „нешто пригодно“ поводом Дана европске баштине, којима је (2007) домаћин била наша општина, и мада је све то, као и обично код нас, било врло „хитно“, резултат је наишао на леп пријем и што би рекли млади „примио се“, па је експресно штампано ново издање од 15.000 примерака, за све грађане Савског венца. У ту причу на велика врата је прошле године ушла породица Вицић, па смо заједно са њима, а као најаву њихове велелепне двотомне монографије о Београду, штампали „Савски венац са старих разгледница“. И већ смо тада, након очекивано сјајног пријема, знали да ћемо наставити са овим издањима, која би заједно требало да творе једну лепу свеобухватну монографију о богатој и занимљивој историји наше, за Београд и Србију итекако битне, општине.

Неко је рекао да „народ који не зна своју историју не може имати ни будућност“, а ако то повежемо са још из основне школе упамћеном максимом „упознај свој завичај да би га још више волео“, ето и главних разлога да се упутимо у још једно, верујем угодно и занимљиво, путовање у прошлост Савског венца. Прошлост, која нам, иако ту цео живот живимо, није довољно позната. А сазнање о томе шта се некада дешавало у нашем крају, нашој улици, нашој школи или чак у згради у којој живимо, је као путовање у неки паралелни свет, који је претходио овом нашем.

Екипа која је припремила два претходна издања у овом низу заслужила је да верујемо да ће и прича о спорту на Савском венцу бити ништа мање занимљива, а ова брошура још један је камичак у мозаику осликавања прошлости коју смо кроз културну баштину Савског венца наследили.

Томислав Ђорђевић,
председник општине

Поштовани читаоци!

Ако се издавање нових наставака савсковеначке Културне баштине, након успеха прва два наставка, подразумевало и чак нестрпљиво ишчекивало, спорт као тема овог који држите у рукама, код многих је у најави изазвао благу недоумицу. Убеђивања у стилу „па, овде је све почињало“ била су слаба „утеха“ за то што овој „маргиналној“ области у овом тренутку дајемо „приоритет“ у односу на неке „важније и озбиљније“. Јер, осим кад је у питању она епска, јуначко-ратничка и евентуално политичка историја, своју прошлост слабо знамо, па су и књиге из области о којој је овде реч, веома ретке, док оних које третирају „само“ Савски венац до сада није ни било.

С друге стране, о овој земљи и овом народу се последњих деценија, уз часне изузетке из света науке и културе, мало тога лепог у свету могло чути. Управо наши спортисти у иностранству представљају ону лепшу слику о нама, а да ми и о том спорту, зачепркамо ли мало дубље у своју историју, врло мало знамо. Ми на Савском венцу имамо ту ретку срећу да је много тога почело баш овде, а то што ће многи на старим фотографијама и међу именима препознати и чланове својих породица, о чијим спортским биографијама ништа нису знали, само потврђује горе поменуту тезу. А спорт је, наравно и веома битан саставни део опште културе, па и културе у ужем смислу, јер прва спортска друштва листом су имала и своје културне секције, а међу њиховим оснивачима и првим члановима били су и најумнији, најобразованији и најпрогресивнији грађани Београда и Србије.

Ова, обимом мала, публикација, уз информације које ће Вам, надамо се, бити занимљиве, отвара и нека питања и покушава да каже да ово овде није био „тамни вилајет“ и да је увек било оних који су стремили вишим идеалима, трудећи се да иду у корак са развијенијим светом. Корак који смо у једном тренутку изгубили и трудимо се да га поново ухватимо. У свему осим у спорту у ком смо увек били свет.

Душко Антонић

СПОРТ У СРЕДЊОВЕКОВНОЈ И МОДЕРНОЈ СРБИЈИ

У средњевековној Немањићкој Србији неговане су такозване „витешке игре“ у којима је учествовала сва тадашња српска властела. И како су ту били и сви најбољи јунаци, оне су називане и „јуначке игре“. Наша историја мало о томе говори, али зато епске народне песме често помињу: „трк пешачки“, „скок јуначки“, „гађање стрелом из лука“, „јахање коња виловитога“, „дељење мегдана јуначкога“, „хватање у кости јуначке“ и слично. И премда све те витешке и јуначке игре нису имале неки јаснији систем, ипак указују на важност спорта још у то време.

Као посебан облик слободних спортских активности при дворским свечаностима били су уобичајени витешки турнири, које је често у престоном Београду организовао и сам Деспот Стефан Лазаревић.

У каснијем дуготрајном ропству под Турцима, након нестајања српске властеле, у овим витешким играма учествују и шири слојеви становништва, а њихово поприште биле су црквене порте и места на којима су одржавани сабори, заветнине и панађури. У то време нарочито је био значајан Ђурђев дан када су организовани народни скупови на којима су млади „изводили разне јуначке и витешке игре“, бацали „камена с рамена“, такмичили се у скоку у даљ и вис и слично, а све то „као по дужности“ бележили српски гуслари, негујући борбени дух.

Са постепеним ослобађањем од Турака, и отварањем према Западу и код нас постепено стиже прво организованије бављење спортом, као и прва организована спортска друштва.

Тако је у Београду 1865. године основана и прва Стрељачка дружина, иза „луднице“ на брду Смутековац. Након стицања независности заслугом младог лекара и књижевника (каснијег министра) др Владана Ђорђевића основано је 1882. године Прво београдско друштво за гимнастику и борење, чији је први председник био генерал Тихомиљ Николић, министар војни, а прве вежбаонице се налазиле у зградама Војне академије. Две године касније, 1884. основано је и Прво српско велосипедско друштво, чији је први председник био трговац Милорад Терзибашић, а почетком 1885. и први Шах клуб, као и Удружење официра за дресуру коња и приређивање трка које ће 1890. прерасти у Дунавско коло јахача „Кнез Михајло“.

Ђаци Велике гимназије формирали су 1889. године Великошколско весларско друштво а радници пиваре „Бајлони“, тек за који месец предухитрили су 1892. године своје колеге из конкурентског „Вајферта“ који је основао Кугларско друштво у башти Велике пиваре, у близини данашњег Манастира Ваведење.

После 1878. године Београд је постао појам општег развоја, синоним државности и понос целе Србије. У њему је настала права ренесанса у сваком, па и културном и спортском смислу. Као у пустињи после кише, у нашем граду је кренуо да буја привредни и културни живот.

Осим староседелаца, међу којима је поред Срба било и припадника других народа (турског, немачког, јеврејског, цинцарског, грчког...), као у „новооткривену“ и многима привлачну средину, у Србију се, пословно или у потрази за лепшим животом, досељавају и бројни припадници других европских народа, посебно из околних средњоевропских земаља. После Октобарске револуције у Београд и Србију доћи ће и бројни Руси, када ће наш град „заокружити“ број становника на 100.000, а готово једну трећину међу њима чиниће управо ти „странци“, од којих ће већина овде засновати породице и остати за цео живот. Многи од њих имали су огромне улоге у развоју наше престонице и њеном свеколиком напретку на привредном, техничком, научном, културном и другим пољима. Неки, наравно, и у спорту о којем у овој публикацији пишемо.

Сваковрсни напредак пред крај деветнаестог века огледао се и у јачању олимпијског покрета. И тада је Међународном олимпијском покрету био упућен допис за учлањење Србије што је осујећено од стране олимпијског комитета Мађарске. То јесте спречило учествовање српских спортиста на првој модерној олимпијади у Атини 1896. године, али не и српску делегацију да присуствује овом спектаклу.

Нека остане забележено да је овим Олимпијским играма званично присуствовао и тада 20-годишњи краљ Александар Обреновић, први и једини владар једне земље који је био почасни гост грчког краља Ђорђа. У његовој пратњи, поред министра војног Драгутина Франасовића био је, између осталих, и његов ађутант, мајор Живојин Мишић.

Исте, по много чему историјски битне, 1896. године у Београду је одржана и прва биоскопска пројекција, а то су уједно били и историјски услови у којима је у Београд „доскакутала“ и прва фудбалска лопта.

С њеном појавом може се рећи да и спорт званично и масовно улази у све друштвене слојеве.

ТОПЧИДЕР КАО СПОРТСКА КОЛЕВКА

Протеклих неколико година о Топчидеру се из разних (историјских, културних, еколошких, урбанистичких и других) углова и разним поводима, а све у циљу његовог очувања и унапређења, често писало и говорило, па је чак и општина Савски венац финансирала два документарна филма о овом парку које је радио наш познати редитељ Србољуб Божиновић.

У свим тим написима и делима мало је, или уопште није, било речи о спортским дешавањима у њему. А требало је, јер је Топчидер по много чему колевка београдског и српског спорта.

У Топчидеру су одржавана прва атлетска, бициклистичка и друга такмичења, прве квалификационе трке за први наступ српских спортиста на Олимпијским играма у Стокхолму 1912. године. У њему су почињале или се завршавале бициклистичке и маратонске трке, односно пешачке утакмице како се то тада звало. У Топчидеру је било и прво стрелиште, прва такмичења у стрељаштву и први стрељачки клуб, а ту су, занимљиво, били и први спонзори наших

Светски скаутски конгрес (џембори) у Топчидеру

Утакмица БСК – Шумадија, Топчидер 1911. године

спортиста за наступ на светским такмичењима. Била је то, наиме, Топчидерска економија, пољопривредно имање на којем су радили кажњеници Казненог завода (апса) који се такође ту налазио.

У Топчидеру је први и једини пут одржан и Светски скаутски конгрес (џембори), у чијем кампу у овом парку је под шаторима боравило на хиљаде скаута (извођача) из целог света.

У њему су игране и прве фудбалске утакмице, а ту је своје игралиште имао најстарији српски клуб „Соко“, данашњи БАСК, чији се стадион и сада налази на ободу овог прелепог парка.

О тој спортској страни живота Топчидера данас у њему, нажалост, нема ни једног јединог обележја. А требало би.

ПРЕ 144 ГОДИНЕ

Топчидер је и у XIX веку био место где су се одржавала спортска, односно јуначка или витешка такмичења, како се то тада звало. Једно од првих о којима постоји некакав писани траг, одржано је у Топчидеру 23. и 24. маја 1865. године у склопу свачаности у част 50-годишњице Другог српског устанка. Пишући о том догађају, у оквиру ког су се одиграле и јуначке народне игре, тадашње „Српске новине“, између осталог кажу:

„Било је торжествено видети ону лепоту. Певане су народне песме уз гусле, а било је и јуначке народне игре с наградама.

1. Трка пешачка; први на белегу 2 дуката цесарска.

2. Скакање с места и из трка; ко најдаље скочи 3 дуката цесарска.

3. Рвање; који двојицу обали 2 дуката цесарска.

4. Бацање камена с рамена; најдаљи 1 дукат цесарски.

Све ово на ливади где је трибина Њиове светлости.“

Имена победника и освајача ових дуката, а тиме и првих српских спортских шампиона, нажалост, нису објављена.

Милош Радојловић, бацач синђирлије

Александар Поповић, први српски маратонац

ВЕЛОСИПЕДИСТИ НА САВСКОМ ВЕНЦУ

Иако су се први велосипеди (бицикли) на београдским улицама појављивали и раније, за званични почетак српског бициклизма рачуна се 18. новембар 1884. године када је у кафани „Хајдук Вељко“ основано Прво српско велосипедско друштво, каснијих година један од стожера спортских али и културних активности у Краљевини Србији. Међу пионирима и оснивачима овог знаменитог друштва били су и неки (и тада и сада) уважени чланови друштва, индустријалац и пивар Ђорђе Вајферт, који је своју прву пивару подигао на брду „код Мостара“, као и вајар, у то време још студент, Ђока Јовановић, чије име данас носи једна лепа улица на Топчидерском брду.

И прва званична бициклистичка трка, на бициклима-велосипедима одржана је на Савском венцу, на релацији од кафане „Лондон“ до Топчидера и назад. На тој трци победио је, и тако постао први првак Београда, новинар Светислав Савић, у то време издавач листа „Мали журнал“.

...И ПРВИ „СТРАНИ“ ГОСТИ

Прво српско велосипедско друштво организовало је 9. јуна 1900. године Велосипедско првенство Србије, а циљ трке од Обреновца до Београда био је у Топчидерској шуми.

Како би забавили публику и привукли је у што већем броју, организатори су поред циља, док публика чека велосипедисте, организовали и атлетска такмичења, на којима су као специјални гости из Аустро-Угарске учествовали и чланови Суботичког спортског друштва. Као посебна атракција наступили су и суботички фудбалери, који су одиграли утакмицу између две своје екипе, које су попунила по два играча лоптачке секције „Сокола“.

На импровизованом игралишту, које се за то време налазило „дан јахања“ од града, окупило се око хиљаду гледалаца, што је за то време био импозантан скуп. Наша публика посебно се одушевљавала када би лопта прелетела цело игралиште или кад би бекови супростављених екипа један другом додавали лопту с краја на крај игралишта.

Посебна занимљивост везана за овај сусрет је у чињеници да је међу суботичким фудбалерима био и Ђорђе Стантић, чије име у то време никоме ништа није значило. Његовог тадашњег гостовања у Београду наша штампа сетиће се 1905. када је Стантић, бранећи боје Мађарске, постао светски првак, као и годину дана касније када је био олимпијски победник у (брзом) ходању на 75 километара.

Маратонац Ђорђе Стантић, светски првак и олимпијски победник

КВАЛИФИКАЦИЈЕ ЗА ОЛИМПИЈАДУ

У мају 1912. године Српски олимпијски клуб организовао је у Топчидерском парку и Кошутњаку квалификације за избор наших представника за Олимпијаду у Стокхолму.

Том приликом за Олимпијаду су се пласирали: Душан Милошевић, тркач на 100 и 200 метара и маратонац Драгутин Томашевић. Занимљиво, и другопласирани маратонац Живко Настић, сељак из Жаркова, био је предвиђен за пут у Шведску, али је пред сам пут његово име избрисано са списка путника, јер га краљ Србије Петар Први Карађорђевић није пустио да иде, пошто „као сељак не би могао да се снађе и на прави начин репрезентује Србију“.

Када је потом за одлазак на Олимпијске игре капетан Светомир Ђукић, први председник Српског олимпијског комитета, од председника владе др Милована Миловановића затражио новчану помоћ, за пут и боравак наших представника, председник владе га је упитао.

Учесници квалификационе маратонске трке. Други с лева је победник Драгутин Томашевић

– А хоће ли се на тој Олимпијади вијорити и српска застава, а Ђукић му је одговорио:

– Хоће, господине председниче, носимо заставу дугу скоро пет метара.

– Е, онда ћете добити 4.000 динара и можете ићи на Олимпијске игре.

ПОЧЕЦИ ФУДБАЛА У СРБИЈИ, А НА САВСКОМ ВЕНЦУ

Историја каже да су се игре сличне фудбалу играле по Европи стотинама, а у Кини чак и хиљадама година уназад. Званичним почетком фудбала као игре, међутим, обично се сматра оснивање првог фудбалског клуба, енглеског Шефилда, 1865. године.

Пет година касније основан је и први клуб у Америци, а још пет након тога у Аргентини и тако даље; до краја XIX века своје прве клубове имало је већ двадесетак европских земаља, већина јужно-америчких, па чак и Јужна Африка.

Иако је у време оснивања била у Аустро-Угарској, првим клубом у Србији сматра се „Бачка“ из Суботице, која је званично основана 1901. а прву утакмицу одиграла годину дана касније.

Овај историјски увод дајемо да би видели где смо ми у целој „тој причи“, јер фудбал се у Београду, у време кад су Енглези већ увелико имали свој шампионат, званично појавио 1896. на првој (историјској) утакмици подно Калемегдана. Актери те утакмице, што је за нас са Савског венца посебно интересантно, били су гимнастичари „Сокола“, а тадашње „Вечерње новости“ су о томе 23. маја (по старом календару) под насловом „СОКО“ објавиле следећи текст:

„Деветнајестог овог месеца у три часа по подне, били смо присутни гимнастичким играма у доњем граду. Гимнастичара је било до педесет,

Најстарија фудбалска фотографија у Србији: Снимак Лоптачке секције „Сокола“ из 1898. године. Стоје с лева: Драгиша Борисављевић, Борислав Милутиновић, Влада Стефановић, Велизар Митровић, Пера Марковић, Милан Стефановић, Милорад Максимовић, Богдан Хајнц, Божа Петровић, Раде Новаковић и Тодор Франтл. У средини са штапом је вођа секције Љуба Станојевић, а седе: Гојко Ђаја, Милорад Куртовић и Андра Константиновић.

међу којима су сви били чланови првог гимнастичког друштва „Соко“, које стоји под Највишом Заштитом Његовог Величанства Краља Александра!

Гимнастичари су изводили разне игре једном великом лоптом, бацајући је по извесним правилима час у вис а час у даљину, и то, што је најзанимљивије, само ногама. Ове игре, поред тога што су врло занимљиве, како за играче, тако и за гледаоце, још су и веома корисне са хигијенског гледишта, јер доприносе наглом развијању свију мишића на ногама. Игром је руководио господин Фејфар, друштвени учитељ, и господин Хуго, син господина Едија Були. Гледалаца је такође могло бити до педесет.“

Поменути Хуго Були званично слови за човека који је донео прву фудбалску лопту у Србију, а позната су и имена неких других учесника ове историјске утакмице. То су били: Милорад Максимовић, Драгомир Борисављевић, Петар Мирковић, Велизар Митровић и Андра Николић. И сви су они били чланови „Сокола“ у којем је исте године основана и Лоптачка секција.

Три године касније, 1. маја 1999. Хуго Були је основао и Прво српско друштво за игру с лоптом, чијих 30-ак чланова је тренирало на Топчидерском брду, да би касније направили и своје прво, ограђено, игралиште на Губеревцу, поред тадашњег „Дома сиротне деце“ (зграда у данашњој улици Светозара Марковића).

Овај први фудбалски „стадион“ званично је отворен 13. јуна 1899. године, утакмицом између две екипе „Сокола“, а ово прво игралиште

ХУГО И ПОРОДИЦА БУЛИ

На данашњем Савском венцу породица Були позната је (како коме) тек по називу парка Бенцион Були, у спомен на истакнутог банкара, добротвора српског народа у Првом светском рату и после њега, иначе и личног саветника краља Александра Карађорђевића за економска питања.

Елем, један од чланова ове богате јеврејске породице, која се у српском народу прославила и захваљујући помоћи српској војсци за време Првог светског рата, али и бројним осиромашенима након њега, био је и Хуго, син Едија Булија, који ће златним словима остати уписан у историју српског фудбала, као његов први пионир и доносилац у Србију.

Хуго Були, наиме, био је студент у Берлину када је 1896. године одатле донео прву фудбалску лопту и подно Калмегдана организовао прву фудбалску утакмицу у којој је и сам учествовао, да би касније био и оснивач Лоптачке секције „Сокола“, изградио и прво фудбалско игралиште у Србији и био оснивач и члан управе првог фудбалског клуба у тадашњој Србији, о чему опширније у другим поглављима.

Хуго Були, као и већина чланова његове породице и припадника јеврејског народа, страдао је, нажалост, у Другом светском рату. У октобру 1941. године Немци су га одвели и стрељали „код топовских шупа“, а његов син који је као дете некако спасен, побегавши из Београда „без ичега“, да би након тога живео у Лондону, није га ни упамтио, нити је спасена макар једна фотографија овог знаменитог човека.

Дом сиротне деце

трајало је нажалост само један дан, јер је преко ноћи ограда развађена, а са стадиона покрадена скоро сва дрвена грађа, укључујући и стативе. Разочарање првих фудбалских ентузијаста било је толико да је након тога прво српско друштво за игру с лоптом практично престало са радом, а до новог оснивања „Сокола“ проћи ће више од три године.

О „Соколу“ и другим клубовима на Савском венцу писаћемо још на страницама које следе, а овде само остаје да се упитамо: зашто „Соко“

„НЕОЗБИЉНА ЗАБАВА“

Иако је одмах стекао приличну популарност, посебно међу младима, али и код, по природи слободумнијих интелектуалаца, фудбал се у почетку код нас сматрао „неозбиљном забавом“ и играо доста шаролико. Иако су у свету постојала правила ове игре, њихов превод се овде појавио „тек“ 1905. а до тада (па и касније) играло се најчешће без судија, а утакмице су трајале и по неколико сати, све док нека од екипа не постигне туце голова. Понекад би екипа која изгуби са 12:0 морала и да промени име. Често ни број играча није био ограничен, па их се на терену тискало и по неколико десетина. Важило је и правило „три корне – пенал“, голман је пре дегажирања лопте морао три пута да оптрчи око „дирека“, да га нико не би нападао, а приликом испуцавања лопту је требало шутнути што више и што даље, да би се „освојио“ терен. Фаула, тако рећи, није ни било, осим кад би неко био изнет са терена, а што је неко био вештији у саплитању противничких играча то је бољи и цењенији као играч био.

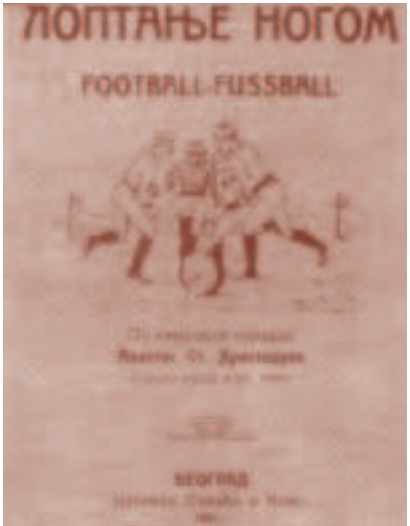

Прва правила фудбала код нас која је приредио професор гимназије Анастас Христодуло

(а радило се махом о истим оснивачима) није преузео традицију своје Лоптачке секције и Првог српског друштва за игру с лоптом, јер због тога не само да се не сматра најстаријим клубом у Србији, него је и Србији у светској фудбалској историји ускратио место међу земљама у којима се фудбал играо још у XIX веку, што је званична чињеница.

Било како било, фудбал се у Србији играо и кроз читав XX век, наметнувши се у међувремену као најпопуларнији светски спорт, који је, кад је о Србији и Југославији реч, баш на Савском венцу имао и има не само најстарије него и најистакнутије и најуспешније клубове кроз целу своју историју.

НЕКАДАШЊИ „СОКО“ – ДАНАШЊИ БАСК

Након прве фудбалске утакмице одигране 1896. и након првог покушаја оснивања клуба 1899. године, требало је да прођу читаве четири године да би, овога пута и званично, био основан први фудбалски клуб у тадашњој Србији. Био је то „Соко“ и било је по оној народној „трећа срећа“, а „оснивачка скупштина“ одржана је под ведрим небом, на Ђурђевдан 23. априла 1903. године. Оснивачи и први чланови управе били су: председник Љубомир Јовановић, потпредседник др Марко Николић, секретар инж. Милан Јовановић, благајник Хуго Були и (пошто је ту било и других спортова) вођа фудбалске секције Стева Стефановић. Чланови управе били су још и: архитекта Момир Коруновић, Ђорђе Наслас, др Војислав Кујунџић и други.

Игралиште Сокола у Кошутњаку

Утакмица БСК – Соко, 1912. године

Одмах по оснивању клуб је изградио игралиште у Бара Венецији, у близини железничке станице, а да то није обична ледина могло се преознати само по „дирецима“ који су означавали голове. Но, како је овај терен већи део године био под водом, а преко лета легло комараца, ово игралиште је већ у јесен исте године напуштено, а у пролеће идуће године клуб је подигао ново, у подножју Кошутњака, недалеко од Хајдучке чесме. Прву јавну утакмицу приредио је између своја два тима на годишњицу постојања 1904. а поводом 100 година Првог српског устанка.

Прве међуклупске утакмице, међутим „Соколови“ ће одиграти против у међувремену основане крагујевачке Шумадије“ у Крагујевцу 1905. и Београду 1906. године. „Соко“ је тада био много јачи и добио је обе утакмице (9:0 и 6:1), а у њему су играли: Радивоје Новаковић, Владимир Крстић, Милан Бајић, Слободан Марковић, Димитрије Ђорђевић, Хуго Були, Димитрије Стаменковић, Драгослав Милишић, Стева Стефановић, Милорад Милосављевић, Момир Коруновић и други.

ВИСОКО ОБРАЗОВАН ТИМ

Занимљиво, како су тим „Соколова“ махом сачињавали тадашњи или бивши београдски студенти који су студирали у иностранству, за време меча, колико у шали, а колико из „тактичких разлога“, служили су се разним страним језицима које су тамо научили, тако да је у једном тренутку интервенисао и престолонаследник Ђорђе Карађорђевић, који је присуствовао београдском мечу, упозоривши их да су у својој земљи и да морају српски говорити.

Већ 1905. године основан је у Београду и „Српски мач“ тако да су мечеви између ова три клуба учестали. Како других није ни било, то су се ови мечеви уједно сматрали и првенством Србије, које су, ојачавши у међувремену, од 1907. године, преузели Крагујевчани. И држали га све до 1911. Тада се на фудбалској сцени појављује и БСК и на „шампионској“ позицији смењује са „Српским мачем“ да би „Соко“ примат преузео и држао га поново током 1913. и 1914. године.

Милован Јакшић – El gran Milovan, голман Сокола и југословенске репрезентације

Остаће тако забележено да је „Соко“ био и први незванични шампион Србије и да је титулу још једном повратио и одбранио пред Први светски рат.

После Првог светског рата, у новој држави – Југославији у новим условима и са новим клубовима „Соко“ постепено губи примат, иако остаје један од најугледнијих београдских клубова. Ипак је увек за корак иза БСК-а и „Југославије“, иако је у својим редовима увек имао одличне фудбалере, па су тако његова два најбоља играча, Јакшић и Ивковић, играла за репрезентацију Југославије на Светском првенству у Уругвају.

Прекретницу у историји клуба представља почетак тридесетих година када се клуб са игралишта у подножју Кошутњака, због изградње топчидерске железничке станице, сели на данашњу локацију у Топчидерском парку. Негде у исто време мења име у БАСК (Београдски – академски а касније аматерски – спорт клуб) које, носећи од 1948. до 1953. и назив „Сењак“, има и данас.

Првих деценија „Соко“ односно БАСК је у својој спортској породици имао и атлетичаре, хазенашице, веслаче и секцију зимских спортова, а данас у оквиру спортског друштва БАСК најуспешније су хокејашице на трави, а ту су још и рукометаши, кошаркаши, шахисти и други спортисти.

НАШИ РИМСКИ „СОКОЛОВИ“

Првих деценија XX века фудбал су у Србији, са ретким изузецима, углавном играли ђаци и студенти. Будући млади, махом су били ослобођени војне обавезе, тако да се фудбал у Србији играо и за време Првог светског рата, али на слободним територијама. Како су се оне смањивале, тако је и све већи број ђака-фудбалера одлазио, а највише њих, заједно са српском војском, повлачећи се преко Црне Горе и Албаније, стигао је потом до Грчке, а касније и до Италије, Француске, Енглеске... И свуда где су током рата били имали су и своје клубове. Најпознатији и најуспешнији међу њима били су омладинци „Сокола“, који су након завршеног матурског течаја у српској гимназији у Волосу отишли на студије у Рим и ту формирали свој клуб. Да би имали где да тренирају и играју пришли су тамошњој „Роми“, као њен посебан огранак, назван „СОКО про РОМА“. У тој екипи играло је и неколико фудбалера који ће касније у Србији постати познати играчи, тренери и спортски радници. Највећи успех овог клуба била је победа и освајање великог сребрног пехара на угледном Божићном купу, када су у финалу, 17. марта 1918. победили тада познати римски клуб „Аудаче“ са 5:0.

СОКО про РОМА 1918. године, с лева: Шуманац, Вељковић, Ђорђевић, Јовановић, Вукшић, Никашиновић, Бојић, Поповић, Миодраговић, Ђорђевић II и Павловић

Превоз спортске опреме у Топчидеру почетком прошлог века

„СЛАВИЈА“ СА ДЕВЕТ ЖИВОТА

Један од најстаријих, али и најжилавијих фудбалских клубова у Београду и Србији је савсковеначка (једно време и врачарска) „Славија“, која се више пута рађала, фузионисала, гасила и опет (често и кроз нове фузије) настајала, сељакала и мењала игралишта, да би до дана данашњег опстала као вероватно најстарији фудбалски бескућник у Србији.

„Славија“ је основана 1912. године у крају око Карађорђевог парка, а у њој је тада играо и будући први срспки репрезентативац Јован Ружић. Већ идуће, 1913. године цео тим прелази у новоосновану „Велику Србију“, док за „Славију“ до почетка Првог светског рата настављају да играју „неки нови клинци“.

Након рата клуб се званично региструје 1920, да би се две године касније фузионисао са ком-

ЈОВАН РУЖИЋ – ТОПОВСКО ЂУЛЕ

Један од наших најпознатијих фудбалера, пионир овог спорта и први српски фудбалски репрезентативац, Јован Ружић је прве фудбалске кораке направио у „Српском мачу“ да би након тога са другарима из краја основао гимназијски клуб „Славија“ у којем је играо до оснивања „Велике Србије“ 1913. године. За време Првог светског рата, као избеглица у Француској, учествујући упоредо и на атлетским такмичењима, играо је у неколико клубова и тамо стекао велику славу, а захваљујући разорном шуту и надимак „Топовско ђуле“. После рата враћа се у Београд, у свој клуб који је у међувремену, сходно новим историјским моментима, као и цела држава, променио назив у „Југославија“, да би као једини из Србије био уврштен у државну репрезентацију која први пут наступа на олимпијади у Анверсу 1920. године.

„Топовско ђуле“ Јован Ружић први наш фудбалер за кога је сазнала Европа, имао је чудесно јак шут. На једној утакмици, на париском стадиону „Парк де пренс“, са двадесет метара поломио је стативу. Од тада је назван „топовско ђуле“.

Након завршетка фудбалске каријере (а био је подједнако успешан и као атлетичар) деценијама је био спортски функционер, тренер, савезни фудбалски судија и публициста чија су сећања данас драгоцен документ о прошлим временима.

Чланови СК „Славија“, 1913. године

шијским „Соколом“, узвеши његово име. Но, већ 1923. неки чланови „Славије“ незадовољни гашењем старог имена поново оснивају клуб који тако делује све до Другог светског рата, а повремено и за време њега.

Након ослобођења, нова „Славија“ настаје 1946. фузијом „Врачара“ и „Космаја“ да би се 1954. године са „Слогом“ удружила у БУСК (београдски угоститељски клуб, који не треба мешати са истоименим универзитетским клубом). Негде у исто време при Војном институту је постојао клуб „Авала“, а у Јатаган мали „Слобода“, да би се ова два клуба фузионисала у „Јадран“ који, одласком дотадашње „Славије“ у БУСК, преузима њено име и наставља да делује у крају између Јатаган мале, Прокопа и Топчидерског брда, деценијама потом играјући и тренирајући на помоћним теренима стадиона ЈНА, да би последњих деценија постала тотални бескућник, који своје утакмице игра „где стигне“. Славија је тренутно у Београдској зони, а утакмице игра у Макишу, ступивши пре две године у још један брак, са „Пекаром“ после ког је задржала своје име.

ВЕЛИКАН СА ТОПЧИДЕРСКОГ БРДА

БЕОГРАДСКИ СПОРТ КЛУБ – БСК, основан је 1911. године након деобе у тада чувеном „Српском мачу". Свој први стадион имао је на тадашњем Тркалишту, месту где су данас технички факултети, због чије је градње половином двадесетих година морао да напусти ту локацију и дође на Топчидерско брдо. Ту је, на месту где је данас стадион „Партизана", подигао модеран стадион са трибинама за 30-ак хиљада гледалаца.

Пошто је идентичну судбину имала и тадашња „Југославија", која је свој стадион направила нешто ниже, тамо где је данас стадион „Црвене звезде", слично је било и ривалство два у то време убедљиво најјача и најпопуларнија српска клуба. Но, како овде говоримо о БСК-у, у овом кратком осврту о клубу о коме су бројне књиге написане, треба рећи да су уз своје поменуте „црвене“ ривале, као и загребачке клубове ХАШК, „Конкордија“ и „Грађански“, те сплитски „Хајдук“, то уједно били сви клубови који су између 1923. и 1940. у периоду када је одиграно 17 фудбалских првенстава тадашње Југославије „плави“ из Београда освојили чак пет, равноправно играјући и углавном побеђујући у пријатељским утакмицама и најпознатије светске клубове тога доба. (У то време није

Екипа БСК из 1934. године на турниру у Прагу. Стоје с лева: Глазер, Шурдоња, Стевовић, Божић, Марјановић, Хрбец, Петковић, Арсенијевић и тренер Немеш. Чуче: Бивец, Вујадиновић, Глишовић и Лехнер.

било лига шампиона, европских купова и других интернационалних клупских такмичења). Свој примат БСК је доказивао и на други начин, па је тако, рецимо, осам његових играча чинило окосницу фудбалске репрезентације Југославије која је освојила треће место на Светском првенству у Уругвају 1930. године. Многи његови фудбалери остали су упамћени, као легенде југословенског и српског фудбала, за сва времена, попут Благоја – Моше Марјановића, Александра Тирнанића – Тиркета, Милорада – Микице Арсенијевића, Ђорђа – Ђокице Вујадиновића, Ивице Бека и других. Далеко би нас одвело набрајање челника овог заиста великог клуба, као и стручњака који су га водили, од којих су многи били и државни тренери, а најпознатије име БСК-а у светским размерама је свакако један од његових оснивача и дугогодишњи руководилац др Михаило Андрејевић – Андрејка, до краја живота један од најцењенијих фудбалских радника у Светској фудбалској федерацији и члан Извршног комитета ФИФА пуне четири деценије.

Стадион БСК на Топчидерском брду

Александар Тирнанић на Светском првенству у Монтевидеу 1930. године

Иако су из овог клуба током Другог светског рата многи чланови и играчи отишли у партизане, а неки постали и народни хероји, клубу је као и већини других спортских друштава после рата забрањен наставак рада, а његов стадион дат Југословенској народној армији, која потом оснива „Партизан“ и на истом месту диже Стадион ЈНА.

Како се о спорту, а поготово фудбалу у предратној Југославији, деценијама потом није ни много писало, а ни причало (због грађанског и тзв. „буржоаског“ карактера тадашњих клубова), то славну историју предратног БСК-а нико није смео ни да помисли да наследи, иако је најлогичније, а истовремено и најмање логично, било да то уради „Партизан“, који је већ „наследио“ све остало. Неку „кваку“ и интерес у том смислу нашао је тек 90-их година ОФК Београд, присвојивши (ваљда због клупских боја) годину оснивања, историју и трофеје чувеног БСК-а.

ОД „ВЕЛИКЕ СРБИЈЕ“ ДО „ЈУГОСЛАВИЈЕ“ И НАЗАД

Спорт клуб „Југославија“ основан је 1913. године под именом „Велика Србија“, преласком комплетног тима „Славије“ и доласком појединих играча из других клубова. Игралиште је клуб, у то време, имао на Тркалишту, простору на коме се данас налази Хотел „Метропол“ и комплекс техничких факултета. Своје утакмице је ту играо до 1925. године, променивши у међувремену, у јеку југословенског заноса након Првог светског рата, име у Спорт Клуб „Југославија“.

У исто време без својих игралишта остали су поред „Југославије“ и БСК, „Српски мач“ и други клубови, што је био ударац од ког се многи никад нису опоравили. „Југославија“ је, захваљујући своме угледу, јер је у међувремену већ два пута освојила титулу првака државе (1924. и 1925. године), од београдске општине добила плац на Топчидерском брду, на коме је 1927. завршила изградњу првог правог стадиона у Србији, са делимично покривеним три-

Насловна страна првог српског спортског листа који је у Београду излазио почетком XX века

„Југославија“ је имала и женску атлетску секцију. Снимак из 1935. године.

бинама за 30.000 гледалаца и осветљењем за ноћне утакмице.

Тешко је на малом простору поменути сва легендарна имена која су водила „Југославију“ и играла у њој. Међу њеним првим фудбалерима били су и: Јован Ружић – Топовско Ђуле, први фудбалер из Србије који је играо за репрезентацију Југославије на Олимпијади у Анверсу, оснивач клуба, голман и један од пионира фудбала у Србији – Данило Стојановић – Чика Дача, Раденко Митровић, касније чувени тренер, Алојз Махек, велико појачање из Чешке, а ту су и каснији репрезентативци Драган Јовановић, Родољуб Маленчић и Душан Петковић, па Момчило Ђокић, Бранислав Хрњичек и Теофило Спасојевић, који су играли за репрезентацију на првом Светском првенству у Уругвају, освојивши треће место, потом Стеван Лубурић и Милован Ћирић, који је касније годинама био фудбалски тренер и један од најуспешнијих селектора наше фудбалске репрезентације и многи други. У низу имена која су водила „Југославију“ треба поменути и дугодишњег председника клуба инжењера Мутимира Коџића, потом легендарног Андру Франићевића – Чика Андру, архитекту Јанка Шафарика који је био и први председник Југословенског ногометног савеза и многе друге.

С почетком Другог светског рата, одласком бројних чланова, клуб наставља да делује под именом СК „1913“ да би му, иако је изнедрио бројне првоборце и народне хероје, управо због деловања за време рата била забрањена обнова рада.

Стадион на Топчидерском брду већ 1944. године је понуђен „Радничком“ који је тај „поклон“ одбио, да би нешто касније био дат тек основаној „Црвеној звезди“ која је стадион узела али, на жалост, није и наставила традицију свога славног претходника.

Шампионска екипа „Југославије“ из 1924. године

Екипа „Југославије“ из 1935. године на њеном стадиону: Милошевић, Валок, Николић, Лукић, Маринковић, Спасић, Гилер, Димитријевић, Ђокић, Зечевић и Милановић

„ЛУДЕ НАСТЕ“ И „БЕЛЕ ВРАНЕ“

Пре стотинак година на спорт се у Србији ни мало благонаклоно није гледало, чак ни за мушкарце, а камоли за девојке. Први женски спорт који се појавио у Србији 1920. године била је хазена, игра слична рукомету и његова претеча. У Београд су је донели намештеници чешких фирми којих је у Србији у то време било доста, а прве су је прихватиле сестре познатих фудбалера тадашњих великих ривала са Топчидерског брда: „Југославије“ и „БСК“-а. Тако су ови клубови убрзо добили и своје женске секције а потом и хазена клубове, а 1924. године основан је и хазена савез Југославије и одиграно прво државно првенство које је освојила екипа „БСК“-а. У њој су најбоље играчице биле Софија и Деса Поповић, сестре чувеног репрезентативца Светозара Кике Поповића. Ривалство између „плавих“ и „црвених“ било је равно оном између њихових чувених фудбалских клубова, а на утакмицама хазене, играним на фудбалским стадионима, окупљало се две до три хиљаде гледалаца.

Хазена Београдског Спорт Клуба – БСК-а

Прве хазенашице СК „Југославија“. Стоје с лева: Бела Бркић, Олга Ивковић, Бранка Стојановић, Зора Ружић, Мица Хаџић, Коса Ивковић, Даница Јанушевић, Јелена Петровић и Десанка Костић. Клече: Мица Митровић, Марица Поповић, Мина Ружић, Боса Муровић и Зора Стојановић; седе: Зорица Црвенчић и Спасенија Симић.

СЕСТРЕ У СПОРТУ

Популарност спорта међу девојкама прво се градила међу сестрама првих београдских фудбалера, које су се са другарицама, као беле вране, појављивале у публици на првим фудбалским утакмицама. Управо међу њима појавила се и жеља за бављењем спортом, па су тако пионирке српског спорта биле Пава Секулић и Мара Поповић, сестре Милана Бајића, фудбалера „Сокола“, Радмила и Бранка Недић. сестре Милета Недића из БСК-а, као и Мина и Зорка Ружић, сестре првог српског репрезентативца Јована Ружића. Све оне, као и њихове другарице, биле су међу првим женама које су у граду возиле велосипеде (бицикле) или клизале на леду, изазивајући подсмехе и саблазан тадашње пуританске средине.

ПРВИ РУКОМЕТАШИ

Иако данас један од најпопуларнијих колективних спортова, рукомет се у свету и код нас појавио доста касније. Његова претеча била је хазена, која се играла искључиво као женски спорт, да би се рукомет за мушкарце (који је игран на великом фудбалском терену) појавио код нас тек после Другог светског рата, па и то опет прво на Савском венцу. Остаће забележено да је прва рукометна утакмица одиграна 29. јуна 1947. на стадиону ЦДЈА (Централног дома југословенске армије – данашњи „Партизан“) и да су у циљу популаризације играле две загребачке екипе и то у предигри фудбалског меча Југославија – Мађарска. Рукомет се тада „по директиви“ играо у свим школама, а први кораци и правила учили су се на игралишту „Сигнала“ (данашњи „Железничар“) код „Шест топола“. Нека остане забележено и то да су од првих пет формираних клубова у Београду четири била на Савском венцу („Партизан“, „Црвена звезда“, „Железничар“ и ДИФ). Пети је био ОРК „Београд“ са Карабуме.

Уз загребачке клубове ХАШК и Конкордију били су то уједно и најјачи клубови у Југославији. Колико је хазена била популарна говори и податак да је женска репрезентација Југославије освојила првенство света у Лондону 1934. године. Но, грађанској јавности, базираној на патријархалном моралу и конзервативизму дуго није могла да прихвати да се девојке баве спортом и поред њихових светских успеха многи су на спортисткиње дуго још гледали као на „Беле вране“ или „Луде Насте“.

БОБ КЛУБ – РАСАДНИК СПОРТА

Спортски живот у Београду посебно је био богат у периоду између два светска рата, када су се појављивали и развијали и неки од, до тада код нас, мало познатих спортова.

Тако је двадесетих година прошлог века, на иницијативу господе: М. Радојловића, Ђ. Лукића, М. Сојиљковића и В. Симоновића, основан Спортски Боб клуб „Београд“, са жељом да се у њему развијају сви зимски спортови а посебно тзв. „**bob sleigh**“, по ком је клуб и добио име.

Боб клуб 1926. године оснива и пливачку секцију, када је за своје потребе поред Саве, на месту где је данас ресторан „Шест топола“, подигао и лепу клупску зграду, са свлачионицама, хангарима за чамце и рестораном. Исте године клуб је на Сави направио и пливалиште дужине 25 и ширине 12 метара на ком су поред пливачких такмичења игране и прве ватерполо утакмице у Београду. Две године касније оснива и веслачку и тенис секцију и од тада редовно учествује на свим такмичењима у поменутим спортовима, репрезентујући српски спорт и у иностранству.

Тридесетих година прошлог века био је у највећој експанзији и бројао близу хиљаду чланова, међу којима је било преко 300 активних такмичара. На челу клуба био је председник Д. Леко, потпредседници су били М. Радојловић и В. Савчић а генерални секретар Н. Радовић.

Боб клуб је, наравно, као „власник“ првог „базена“ у Србији имао и свој ватерполо клуб, који је учествовао на државним првенствима. Занимљиво, главни ривал у Београду, Србији, али и на Савском венцу, био му је „Брђанин“, у ствари ватерполо секција много познатијег фудбалског клуба са Топчидерског брда.

У Београду је негде у то време основан и трећи клуб, по имену „Север“, што је била „контра“ у односу на у то време најпознатији и најуспешнији дубровачки „Југ“, тада вишеструки државни првак. Од „Севера“ је касније настао пливачки и ватерполо клуб „Црвена звезда“, док је „Партизанова“ пливачка и ватерполо секција расформирана 1946. и (будући да се радило о војном клубу) прекомандована у Сплит, да би од ње настао сплитски „Морнар“.

Спортска кућа Боб клуба и купалиште на Сави код „Шест топола“: ватерполо утакмица 1928. године

СКОКОВИ С МОСТА

Иако су повремено одржавана и пливачка такмичења у Београду је било врло мало пливача, па чак и оних који уопште знају да пливају. Као занимљивост, остало је забележено у тадашњој штампи да је, приликом неке војне вежбе поред Саве 1913. године, у то време познати јунак, четнички војвода Вук Поповић, пред целим гарнизоном, у пуној ратној опреми, скакао са Железничког моста – како би војницима указао на важност пливања, а очито и скакања у воду.

УПЕЦАНИ ПЛИВАЧИ НА САВИ

До почетка Првог светског рата, а наравно и за време њега, Београд није имао организован пливачки спорт, иако је на Сави постојало неколико уређених приватних купатила на којима се народ (претежно онај мушки део) купао преко лета. Почев од Савамале, где су, код Хотела „Бристол“, била уређена купалишта „Димитријевић“ и „Трнинић“, па купалиште „Шест топола“, власника Стевана Кокића, код данашњег истоименог ресторана и најзад Војно купалиште код ушћа Топчидерске реке, цела у то време чиста Сава била је приступачна купачима. Сва купалишта имала су и ограђене делове – „базене“ у којима су се купала деца и слабији пливачи. Обучавање непливача било је посебна атракција за посматраче, посебно ако би непливач био старији, а то је рађено тако што би „учитељ пливања“ једну подужу мотку закачио, као удицом, за појас од плуте стављен око струка ученика и онда би, идући ивицом купатила низводно, пуштао ученика да овако „упецан“ плива, изложен неизбежном задиркивању са обале. Добри пливачи и многи родитељи учили би своју децу, такође у „отвореној Сави“, како се то тад говорило, да пливају помоћу две повезане тикве. Било је и храбријих, који су се самостално или уз помоћ другова учили пливању у Сави или у Бара Венецији, ако нису имали пара за улаз у купатило, али су се често давили и тадашње новине у летњим месецима биле су препуне вести о тим трагедијама.

Пливачка такмичења на Сави у Београду између два светска рата

Организованог пливачког спорта готово да није ни било, осим што су повремено приређиване трке, наравно у Сави, између бољих пливача, најчешће до врха Аде и назад, што је за узводно пливање захтевало посебну снагу и вештину.

Један од првих и најчешћих победника ових трка био је познати архитекта, сликар и писац Александар Дероко, који је све то лепо описао у својој чувеној књизи „А ондак је летијо јероплан над Београдом“ из које објављујемо делић који се односи на ову тему:

„...Да кажемо реч-две и о купатилима београдским тада на Сави (она код „Шест топола“ и на Ади Циганлији су настала много доцније, а ни на Дунаву их није било). Но, ова прва нису

МОГЛО И С ЛУБЕНИЦОМ

Београд је, наравно на Сави, као први српски град по први пут 1922. године био домаћин и државног првенства тадашње Југославије у пливању, а 1927. године, уочи Европског првенства у Болоњи у њему је приређено и прво Свесловенско првенство у пливању. Том приликом је 28. августа и југословенска ватерполо репрезентација, на ограђеном делу Саве „Код шест топола“, одиграла своју прву званичну утакмицу, победивши Пољску са 8:0.

На вест о овој историјској утакмици јавили су се новинари из „Спортског листа“ који је излазио пре Првог светског рати, са сећањима у којима су открили да се за тај спорт у Београду знало и раније и да се и пре светског рата на Сави играло „то исто“, само са лубеницом уместо лопте.

важна само као купатила, већ више зато што су то били читави мали центри једнога дела тадашњега Београда. Трамвај бр. 2 тада није ишао од савског пристаништа директно ка железничкој станици. На пола пута био је тада Параносов хан и још ненасут део Баре Венеције, где су деца пловила у коритима веслајући дашчицама. Ту је трамвај обилазио удесно, избијајући скоро до Саве, па тек онда кроз дрваре излазио на железничку станицу. Овде на обали Саве био је мостић преко канала којим је Бара Венеција била везана са Савом и испод кога се могло проћи чамцем.

Мало даље на обали Саве била су два купатила. Прво, зелено Димитријевићево (или популарно „Фризерово“, јер је сопственик његов

некада био берберин), а друго, више њега, плаво „Оријент“, инжињера Јефтимијадиса. Ту су биле велике платформе од греда и дасака, постављене на буриће, које су пливале на води. На тим платформама су били басени као какве велике корпе од дасака спуштане у воду. Изнад неких је био кров од разређених дасака, као заштита од сувишног сунца. Око сваког таквог басена биле су кабине и једна просторија са тушевима, где се смело сапуњати. Било је басена за мушке и женске. За децу са мамама био је басен звани „школица“. Ту је неки „швимајстер“ Пера поучавао пливању (а кажу, сам није умео да плива). Имао је једну дугу мотку на чијем је другом крају висио ученик обешен око груди. Швимајстер Пера је полако вукао мотку дуж ограде басена, скраја накрај, и командовао „ајнц“, „цвај“. Други начин учења био је са две тикве везане канапом лево и десно испод груди, а било га је и са јастучетом од непромочивог платна на леђима. Пливало се само „жабље“, тј. прсно, нико ни за какав „краул“ није још био ни чуо. Из „школице“ је један тунел водио директно у отворену Саву да би купачице могле и тамо да пливају, а да се успут не мешају са мушкарцима, јер су ту споља биле кабине само за пливаче мушкарце. Биле су ту и две трамбулине, велика и мала. Било је и мангупарије ко-

УТИЦАЈ ПАУЛА (ПАВЛА) РАДМИЛОВИЋА НА СРПСКИ ВАТЕРПОЛО

Мало је познато да је ватерполо један од најстаријих екипних спортова и да се играо и био присутан на Олимпијским играма још од почетка XX века. Иако се за овај спорт код нас у то време готово није ни знало у историји спорта остаће забележено да је Паул (Павле) Радмиловић, син дубровачког Србина и Иркиње, као члан репрезентације Велике Британије три пута за редом освајао златне медаље на Олимпијадама од 1906. до 1912. године, уз још једно злато у пливању, као и четврто учешће на Олимпијади 1920. године, када је његова репрезентација освојила четврто место.

О успесима Радмиловића, наравно, навелико се писало и у српској и југословенској штампи, што је свакако допринело и популарности и покретању овог за нас у то време новог спорта, који ће се у Београду појавити после Првог светског рата.

Како базена у Београду у то време, наравно, није било прве ватерполо утакмице игране су на ограђеном делу простора купалишта на Сави код „Шест топола“, где се и данас налази познати истоимени ресторан.

Ватерполо репрезентација Енглеске и Павле Радмиловић (први с лева у доњем реду)

ја је ронила испод бурића да звирне у женски басен и његове кабине. На крову зеленог купатила „Димитријевић“ била је тераса са пивом и прженим рибама...

На изласку мостића који је спајао купатило са обалом биле су с једне стране вруће погачице, а с друге су пливале у врелој масти мекике, као неке слане крофне. Нешто ближе вароши била је уз обалу кафаница пред којом су на жару пржене најмирисније рибице на свету...

Све је то збрисано после регулације обале која је ту изведена, а са њом и нов озидан кеј, где је сада теретно пристаниште са дизалицама. Тако је учињено и са дунавске стране, са још већим теретним пристаништем и Београд је остао одсечен од својих двеју лепих река, богатства какво мало још вароши има, а само са неким далеким обећањима да ће се нешто поправити...“

Реклама у Првом југословенском спортском алманаху из 30-тих година прошлог века

СВИ „УРУГВАЈЦИ“ СА САВСКОГ ВЕНЦА

Можда најчувенија, а свакако најуспешнија репрезентација Југославије свих времена је она која је 1930. године учествовала на првом Светском фудбалском првенству у уругвајском Монтевидеу. Игром случаја, пошто је то тада било прво првенство, на њега европски професионални клубови нису хтели да пусте најбоље играче, па тако нису учествовале ни све позване репрезентације. Слично су се понели и хрватски клубови, тако да је донето једино могуће решење и репрезентација Југославије, која је већ дала свој пристанак за учешће, састављена је искључиво од играча београдских клубова. Стицајем околности, сва три најбоља клуба у то време била су на Савском венцу. БСК, који је имао стадион на месту данашњег „Партизановог“ је непосредно пре тога победио чувену мађарску „Ујпешт Дожу“ са 5:3 па је селектор Бошко Симоновић одлучио да окосница репрезентације буду његови играчи: Михајловић, Стојановић, Арсенијевић, Тирнанић, Б. Марјановић, Вујадиновић, Најдановић и Тошић. Њима су придодати Ђокић, Хрњичек и Спасојевић из „Југославије“, која је свој стадион имала на месту данашње „Црвене звезде“ и двојица из „Сокола“, Јакшић и Ивковић, који је своје игралиште имао у Топчидерској шуми. Једини играч ван Савског венца био је Марковић из новосадске „Војводине“, а њима су се, пошто су до Марсеја путовали возом, тамо придружили „странци“, Бек, Стефановић и Секулић, такође бивши играчи савсковеначких клубова. Остало је историја, која каже да смо у првој утакмици победили репрезентацију Бразила са 1:0, три дана касније Боливију са 4:0, а у полуфиналној утакмици у Монтевидеу, пред

Фудбалска репрезентација која је у Монтевидеу 1930. године освојила треће место на свету. Стоје: проф. др Андрејевић, Вујадиновић, Бек, Стевановић, Марјановић, Арсенијевић, Секулић; чуче: Тирнанић, др Ивковић, Јакшић, Михајловић и Ђокић

100.000 гледалаца, након нашег вођства од 1:0, судије су чиниле све не би ли помогли домаћину, па чак и признали гол након што је лопта изашла изван игралишта, а у терен је вратио један полицајац. Судија Рего из Бразила био је толико пристрасан, радио је шта је хтео, да наши резигнирани играчи крај утакмице готово

да нису ни играли и тако су је изгубили са 6:1. Како се меч за треће место није играо то су бронзане медаље добиле наша и репрезентација САД, што је практично највећи репрезентативни успех југословенског (у суштини српског) фудбала.

СВЕТ НА ТОПЧИДЕРСКОМ БРДУ

Иако је тај део спортске и фудбалске историје у време социјалистичке Југославије из разних разлога свесно прећуткиван и „гуран под тепих“, сведочанства о спортским успесима и високим дометима између два светска рата говоре између осталог и да се у Београду играо изванредан фудбал, на нивоу најразвијених фудбалских земаља. Па, иако тада није било клупских такмичења, попут данашње Лиге шампиона и Лиге УЕФА, пријатељске утакмице са

РАДНИЧКИ И ЦЕХОВСКИ КЛУБОВИ

Двадесетих и тридесетих година прошлог века у Београду је у сваком тренутку егзистирало стотинак фудбалских клубова. Многи од њих били су цеховски, па су своје клубове имале чак и београдске шеширџије, рукавичари, фризери, глумци, тапетари и конобари, а о масовнијим занимањима да и не говоримо. У оквиру ове велике фудбалске породице постојале су и разне друге врсте подела и подгрупа, а једна од најмасовнијих била је група лево оријентисаних – радничких спортских клубова, која је у просеку бројала двадесетак, званично у посебну асоцијацију учлањених, клубова. И као што је сваки спортски и културни клуб имао своју клупску славу, овим клубовима главна светковина био је Први мај и надалеко чувени Првомајски уранци, који су се често претварали у општенародно весеље, са фудбалским турниром или утакмицом као централним догађајем, најчешће у Кошутњаку или Топчидерској шуми. Једна од најпознатијих утакмица овим поводом одиграна је на игралишту „Сокола“ у Кошутњаку 1923. године, пред импозантних 5.000 гледалаца. Екипи домаћина, који је тада славио 20 година постојања, супроставио се комбиновани тим састављен од тек основаног „Графичара“ и две године старијег „Радничког“. Најстарији и најугледнији у овој тројци „Соко“ је овај сусрет добио са 4:2.

Први рефлектори у Србији, на стадиону „Југославије“ на Топчидерском брду тридесетих година прошлог века

најпознатијим европским екипама биле су веома честе и привлачиле су на Топчидерско брдо и по 30-ак хиљада гледалаца, колико год их је могло стати на трибине тадашњих стадиона БСК-а и „Југославије“. А да наши клубови у то време нису ни мало заостајали за оним најпознатијим европским говоре и резултати, међу којима су најпознатије победе БСК-а: над прашком „Славијом“ (3:2), „Лестер Ситијем“ (3:0), римским „Лацином“ (3:0) и „Торином“ (2:1) или „Југославије“ над „Челзијем“ (6:1), миланском „Амброзијаном“ (4:1) и будимпештанским „Ференцварошем“ (4:3). И то све само у једној – 1937. години (за коју смо нашли податке).

Нека остане забележено и да је највећа посета на једној утакмици из тога времена забележена 1939. године, када је на стадиону БСК-а гостовала репрезентација Енглеске и од репрезетације Југославије изгубила са 2:1, а меч је пратило 35.000 гледалаца.

Поређења са данашњим фудбалом и реномеом гостију који нам долазе неизбежна су, а резултати постигнути у тим мечевима говоре више од било каквих закључака.

ОД СОКОЛСКЕ МАТИЦЕ ДО СТАРОГ ДИФА

Изузев спортских клубова, у којима су се окупљали активни спортисти у појединим спортовима, други стуб спорта у Србији пре и између два светска рата чиниле су соколске дружине које су биле база масовног спорта и спортске рекреације, неговања спортског духа и пропагирања здравог и спортског живота. Соколске дружине биле су практично и прва спортска друштва код нас, најчешће за теловежбу (гимнастику) и друге базичне спортове, око којих су се окупљали и други спортисти и спортски радници. После Другог светског рата ове спортске организације наследила су Друштва за телесно васпитање „Партизан“, а у склопу чувених СОФК-и (Савези организација за физичку културу), асоцијација које су обједињавале све спортске субјекте од општинских до државног нивоа. Последњих година њихови улогу преузели су Спортски савези, па тако и ми имамо Спортски савез Савског венца, оријентисан превасходно на школски и масовни спорт и спортску рекреацију.

Елем, улога предратних соколских организација била је веома битна, па је тако након многo припрема 1929. године положен камен темељац за велелепну зграду прве спортске институције у Србији. Била је то зграда Соколског дома „Матица“ у Делиградској улици, практично централа свих соколских и спортских организација. Зграду је пројектовао архитекта Момир Коруновић, бивши фудбалер „Сокола“, а камен темељац положио је Краљ Александар Карађорђевић, који је сам за изградњу овог дома лично приложио 100.000 тадашњих динара.

Зграда је званично отворена јануара 1936. године и без обзира на друштвене системе у којима је постојала, све време је била и остала жила куцавица београдског, српског и југословенског спорта, јер поред спортских садржаја који су у њој смештени, ту се налазе и просторије бројних спортских савеза и удружења. Деценијама се ту налазио и Државни институт за физичку културу (скраћено ДИФ) од чега је остао и данашњи назив Стари ДИФ, а ту је почео и једно време искључиво у тим просторијама радио и данашњи Факултет за физичко васпитање, као и друге образовне установе спортског профила.

ФУДБАЛ КАО ЈЕЗГРО МАСОВНОГ СПОРТА

Данас на Савском венцу постоји седам фудбалских клубова, од којих су нажалост, два ту само на папиру, јер „Бродарац“ своје игралиште има преко Саве, на Новом Београду, а „Славија“ га и нема, него игра „где стигне“.

Пре Другог светског рата фудбал је био много популарнији и много више се играо онако аматерски „за душу“, а свој регеистрован или нерегистрован клуб имала је готово свака улица, сваки крај, свако занатско удружење, чак и

припадници неких националним мањина у Београду. На Савском венцу је, на пример, 30-их година прошлог века било на десетине клубова који су се активно такмичили, рађали се, оснивали и нестајали, окупљајући кроз своје чланство, било као играче, чланове управе или симпатизере, готово сво мушко становништво дела Београда који данас називамо Савским венцем. Поред тога, већина клубова били су у суштини друштва, која су имала и своје културне дружине; хор, оркестар, драмску, рецитаторску, литерарну и друге секције. У том смислу организовани су и разни клупски културни програми и скупови, чији је врхунац била клупска слава коју је имао сваки клуб.

Осим оних највећих: БСК-а и „Југославије“, које су наследили „Партизан“ и „Црвена звезда“, као и данашњег БАСК-а, који је под имено „Соко“ био први клуб у тадашњој Србији, још у првим деценијама двадесетог века постојали су и данас постојећи: „Славија“, „Графичар“ и „Железничар“, као и десетине других. Само у Савамали било их је неколико: БТО, БТП, „Борац“, „Сенегалац“, „Савамалац“ и његов велики ривал „Олимпија“ (у којој је поникао чувени Моша Марјановић), „Осветник“, „Руски“ и „Русија“ који су своја игралишта имали у Бара Венецији. На потезу којим данас иде ауто-пут били су: „Херој“ и „Ортопедија“, „Хајдук“, „Губеревац“ и многи други који су временом мењали имена, спајали се и раздвајали.

На Сењаку, Дедињу и Топчидерском брду било је још неколико клубова: „Викторија“, „Дедиње“, „Брђанин“, „Спарта“, „Гардист, „Официрски“ и други.

О некима од њих можете нешто прочитати на страницама које следе.

Рајко Митић постиже победоносни гол у утакмици Југославија – Енглеска (1:0), 1954. године на Стадиону ЈНА

ЦЕЛА КАРИЈЕРА НА САВСКОМ ВЕНЦУ

РАЈКО МИТИЋ рођен је у Долу код Беле Паланке 1922. године, а у Београд је дошао још као дете и од тада па до недавно читав живот и богату спортску каријеру провео је на Савском венцу.

Још као дечак почео је да игра фудбал у тадашњим нижеразредним клубовима: „Кошутњаку“, „Адмири“ и „Жељезничару“, да би као 18-годиш-њак био запажен и 1940. године приступио у шампионски БСК, у то време један од два најбоља српска клуба, који је свој стадион имао на Топчидерском брду, на месту данашњег стадиона „Партизана“. Одмах по завршетку Другог светског рата позван је у новоосновану „Црвену звезду“, за коју је у наредних 12 година одиграо 572 утакмице и постигао 262 гола, освојивши притом по шест титула државног првака и Купа Југославије.

За репрезентацију Југославије Рајко Митић је, између 1946. и 1957. године, одиграо 59 утакмица и постигао 32 гола, учествујући са репрезентативном селекцијом на две Олимпијаде (1948. и 1952.) и два Светска првенства (1950. и 1954.), поставши у међувремену, како због сјајне игре али и због фер и коректног држања, једна од наших највећих фудбалских легенди. Одбијајући бројне примамљиве иностране понуде успут се школовао и дипломирао на ДИФ-у, али и на Вишој тренерској школи у Келну, да би се по завршетку фудбалске посветио тренерској каријери. Седам година (од 1960. до 1966.) је као тренер радио у „Црвеној звезди“, са којом је освојио једну дуплу круну (првен-

ство и куп) да би потом, од 1966. године преузео и до 1970. водио репрезентацију Југославије, која је управо под његовим вођством постигла неке од највећих успеха у својој историји, попут другог места на Европском првенству у Италији.

Након завршетка тренерске каријере бавио се спортским новинарством у листу „Спорт“, ревији „Темпо“ и другде, увек остајући уз спорт, фудбал и своју „Звезду“. Рајко Митић званично је проглашен за прву Звездину звезду, а својом целокупном каријером и понашањем још за живота је постао једна од највећих фудбалских и спортских легенди које смо имали. Цео живот, све до недавног одласка, провео је на Савском венцу, где је увек био радо виђен гост на свим спортским скуповима, којима је својим достојанством и именом, на које никад није пала ни једна једина сенка, подигао ниво сваког догађаја којем би присуствовао.

Тим „Графичара“ из 1931/32. године: Светозар Рајић, Стеван Мусић, Стеван Берберовић, Душан Николић, Михајло Берберовић, Тодор Поповић, Бранислав Вучковић, Павле Михајловић, Никола Дукић, Марјан Јовановић, Аца Петаковић, Бошко Костић. Чуче: Милан Стојановић, Бора Петковић, Густав Мут, дечак Микица, Богољуб Петковић и Милош Стефановић

„ГРАФИЧАР“ НА ТОПЧИДЕРСКОЈ ЗВЕЗДИ

Основан 1921. године као клуб београдских графичких радника БРСК (Београдски раднички спортски клуб) „Графичар“ званично је постао члан Југословенског ногометног савеза годину дана касније, када се и укључио у званична такмичења. Иако му од почетка није баш ишло најбоље, стрпљиво је и постојано градио свој углед, напредујући успут и у фудбалској хијерархији, све до предратног Првог разреда. „Графичар“ је поред спортског клуба одувек на неки начин био и репрезент угледног синдиката графичких радника, а истовремено и његов културни клуб, негујући у оквиру спортског друштва и друге спортове, од којих су до данас, као једни од најпознатијих у својој бранши, остали веслачи и шахисти.

„Графоси“ са Топчидерске звезде од самих почетака имају своју љубичасту клупску боју, као и игралиште и клупски ресторан недалеко од Топчидерске звезде, тако да су временом постали синоним и прва асоцијација на овај део Топчидерског брда и Сењака.

Како је клуб у предратном периоду био један од најактивнијих у оквиру Радничко-спортске заједнице то је већ 1945. године обновио свој рад, а једна од битних година у његовој узорној клупској историји је 1964. године када се фузионисао са „Слогом“, а од тада има и лепо мало игралиште на једном од најлепших места у Београду.

Прославивши у међувремену и 85 година поносног постојања „Графичар“ је постао један од најугледнијих тзв. „малих“ београдских клубова који се свих тих деценија најчешће такмичио у елитном београдском рангу, углавном са исто тако старим и угледним београдским клубовима, са којима и данас игра у Српској лиги – Група „Београд“.

ЧИТАВ ВЕК У БАРА ВЕНЕЦИЈИ

Спорт клуб „Жељезничар“ (касније је Љ прешло у Л) основан је 1926. године, на иницијативу чиновника Жељезничке дирекције у Београду. Пре Другог светског рата имао је своје игралиште које се звало „Код шест топола“, са импровизованим и делимично покривеним трибинама (за управу и елитне госте) на простору данашњег Сајма. Први председници клуба били су: индустријалац Ђорђе Костић и инжењер Димитрије Наумовић, секретар Бора Јовановић, а међу члановима управе био је и чувени индустријалац Ђорђе Вајферт.

Неколико сезона пред Други светски рат клуб је играо у највишем рангу Београдског подсавеза. После рата обновио је рад одмах 1945. године, да би се потом фузионисао са „Бродарцем“, а 1947. променио име у „Сигнал“, а одмах следеће године узео своје старо име, сада са Л уместо Љ. Почетком педесетих година, због изградње београдског сајма, сели се нешто ниже у Бара Венецију, где и данас има леп мали стадион, поред Газеле.

На „Жељином“ игралишту које је деценијама било прекривено шљаком и по томе било једно од најпознатијих у граду, деценијама су своје утакмице и пре и после рата играли бројни савсковеначки клубови који свој терен нису имали. Но, када су се „Симплонци“, како су их касније прозвали, домогли републичког ранга такмичења (једно време играли су чак и у Другој савезној лиги) уместо шљаке постављена је травната подлога, а тиме су, ради очувања „траве“ и бројни клубови који су ту играли своје утакмице морали пронаћи друго игралиште.

Тим „Жељезничара“ из тридесетих година прошлог века, на игралишту „Код шест топола“. Стоје с лева: Б. Миловановић, М. Минић, Д. Филиповић, М. Тирнанић, Б. Ђорђевић, М. Цветић, П. Артико, Д. Николић, Ж. Стојковић, П. Арсић и А. Броћић

СПОРТСКИ И КУЛТУРНИ КЛУБ

Као и готово сви спортски клубови почетком двадесетог века, па све до Другог светског рата, када се тај обичај полако губи, и „Жељезничар“ је имао бројну спортску али и културну породицу.

У разним периодима његове историје било је ту и културно друштво, са хором, оркестром, литерарном, рецитаторском и дилетантском (аматерском) позоришном групом, а поред фудбалера били су ту и мачеваоци, рвачи, атлетичари, стрелци, гимнастичари и други спортисти.

У новије време у склопу овог угледног спротског друштва као најпознатији и најтрофејнији у овом спорту у нас остао је мачевалачки клуб, а ту су још и шахисти, одбојкаши, рукометаши, кошаркаши и други спортисти, док су се „културњаци“ одавно издвојили у своје засебно културно-уметничко друштво.

ОТМЕНИ БСК „БРЂАНИН“

Да је преживео Други светски рат Београдски спорт клуб „Брђанин“ био би један од најстаријих у нашем граду. Основан 1911. године на падинама Топчидерског брда према Сењаку, након прекида за време Првог светског рата овај клуб је рад обновио 1919. године и све до шестоаприлског бомбардовања, које га је затекло на петом месту Првог А разреда Београдског ногометног подсавеза, био је један од најорганизованијих и најпопуларнијих у граду.

Клупска боја била му је црвено-црна, а поред сениорског и јуниорског клуба имао је и секције за пливање, ватерполо и хазену (претеча женског рукомета). На челу клуба деценијама је био један од најугледнијих београдских спортских радника тога доба, адвокат Светислав Панајотовић, а заслужни чланови били су још и: С. Јоксимовић, Станчуловић и инжењер А. Ђорђевић. Адреса клуба и место где су се његови чланови окупљали били су у кафани „Милан Топлица“, а своје утакмице су углавном играли „Код шест топола“.

Како је у својим редовима углавном окупљао господу из грађанског слоја и елитног дела Београда „Брђанин“ после Другог светског рата није могао наставити даље деловање.

НАЈПОЗНАТИЈИ „БОРАЦ“

Од 1926, кад се у београдском фудбалу појавио први „Борац“, ово име носило је доста клубова, па и данас у Београду и околини постоје три клуба истог назива (у Земуну, Прогару и Остружници). Онај први, међутим, основан 1926. иако одавно непостојећи, остао је највећи и најзначајнији „Борац“ у београдској фудбалској историји. А тај клуб основан је и постојао је на Савском венцу 15 година, тренирајући и играјући своје утакмице на игралишту „Жељезничара“, на месту данашњег ресторана „Шест топола“. У то време, највећи успеси били су му: освојена титула у Другом разреду – Група „Сава“ 1937. и у Првом Б разреду годину дана касније, да би, од тада па до почетка Другог светског рата, био стални члан елитног Првог раз-

Фудбалери, хазенашице и управа „Брђанина“ тридесетих година прошлог века.

Чланови управе и играчи предратног „Борца“, тридесетих година XX века, стоје с лева: Славко Радовановић, „Тантуз“, Мома, Јарослав Касаповић, Никола Марковић, Димитрије Тарбук, Ђорковић, Александар Дамјановић и Светислав Игњатовић. Чуче: Слободан Букумировић, Миленко Стефановић, Прибислав Симић, Димитрије „Пуз“ Спасојевић.

реда. После рата обновио је рад већ 1945. као Фускултурно друштво синдиката текстилних радника – „Борац“. У првом послератном првенству Београда, као један од укупно 15 клубова у граду, освојио је четврто место, иза „Металца“ (данашњи ОФК Београд), „Црвене звезде“ и „Београда“. У пролеће 1946. променио је име у „Текстилац“, а већ у јесен исте године фузионисао се са београдским „Радничким“ и, прихвативши његово име, практично нестао са фудбалске сцене.

СА МОСТАРА НА ЛИОН

У крају око Мостара (данашње Мостарске петље), који је такав назив добио због мостића који је ту прелазио преко Мокролушког потока који се нешто ниже преко Бара Венеције уливао у Саву, између 1921. и 1935. постојао је солидан фудбалски клуб по имену „Хајдук“, све време члан тада квалитетног Другог разреда.

Занимљиво је да ће овај клуб у фудбалској историји остати запамћен пре свега по томе што је послужио као основа за оснивање једног другог популарног београдског клуба „Хајдука“ са Лиона.

Неко из управе оног старог, савсковеначког „Хајдука“, наиме, сачувао је опрему бившег клуба: дресове, спортске легитимације, значке и слично, што је, као почетни капитал, превагнуло у тренутку када су Лионци две године касније, оснивали свој нови клуб, сачувавши име до данас, а променивши само клупске боје из зелено-белих у црвено-беле, већ при првој промени оне првобитно наслеђене прве гарнитуре дресова.

„РУСКИ“ СК И ФК „РУСИЈА“

Бежећи од Октобарске револуције пред крај Првог светског рата у Србију, а највише у Београд, стиже и око 10.000 Руса. Како се радило махом о припадницима имућнијег, најобразованијег и најелитнијег сталежа они са собом доносе и културу која ће убрзо обогатити тадашњу Србију, о чему и данас стоје бројни докази, пре свега кроз зграде које су пројектовали руски инжењери архитектуре, али и кроз друга уметничка дела.

Руски емигранти у Београду убрзо отварају и Дом руске културе, а у оквиру њега и разне културне и спортске клубове и секције. Један од њих био је и „Руски“ Спорт Клуб, основан 1921. године који је у југословенски ногометни савез учлањен 1924. „Руски“ СК играо је у свим ранговима такмичења београдског подсавеза, најчешће у Другом, али и десет година у Првом разреду, где је три пута освајао друго место у својим такмичарским групама. Клупске боје „Руског“ биле су бело-плаво-црвено, а игралиште на ком је играо своје утакмице налазило се у Бара Венецији. Осим фудбала имао је и лако-атлетску, бокс, тенис и пливачку секцију. Председник клуба био је Леонид Гавриленков, потпредседници Павле Казаринов и Ђорђе Мејер, а благајник Никола Литвинов.

Клуб је бројао око 200 чланова, међу којима се 1940. године издвојила једна струја која је основала посебан клуб назвавши га „Русија“, који је учествовао у недовршеном првенству

Екипа „Руског“ СК половином двадесетих година прошлог века

прекинутом шестоаприлским бомбардовањем 1941. године после чега оба руска клуба, као и многи други, престају са радом.

Као друштва изразите антикомунистичке оријентације, после Другог светског рата ови клубови, из разумљивих разлога, нису могли ни помислити да обнове свој рад.

„ОЛИМПИЈА“ СА МОШОМ

Међу бројним клубовима који су између два светска рата егзистирали на територији данашњег Савског венца била је и „Олимпија“, клуб савамалских средњошколаца, који је помагало и тадашње Министарство народног здравља, а основан је 1919. године. Као

и многи други у то време, своје игралиште имао је у Бара Венецији. „Олимпија“ је имала светло плаве дресове и све време играла је у тадашњем Другом разреду. У историји нашег фудбала остаће упамћена пре свега по чињеници да је у њој првих неколико година играо један од најбољих српских фудбалера свих времена Благоје – Моша Марјановић, који ће фудбалску славу касније стећи играма у БСК-у и репрезентацији Југославије.

„ГВОЖЂАР“ ИЗ САВАМАЛЕ

На иницијативу трговачких помоћника, претежно гвожђарске струке, који су махом чинили и играчки кадар, у крају око Карађорђеве улице је 1924. године основан Београдски спорт клуб „Гвожђар“ који је годину дана касније постао и члан Југословенског ногометног савеза и одмах потом и првак Трећег разреда – Групе „Сава“, Београдског подсавеза.

Највећи успех клуб је остварио пласманом у Први Б разред Београдског подсавеза, у ком је играо до ратом прекинутог првенства 1941. године. „Гвожђар“ никад није имао своје игралиште, него је утакмице као домаћин играо на неком од терена у Бара Венецији или на месту данашњег Београдског сајма, а имао је јаку управу која му је обезбеђивала пристојан живот. Председник клуба најдуже је био је Божидар Божић, потпредседници Милан Марковић и Душан Милић, секретари Божа Максимовић и Воја Петровић, благајници Драгољуб Јанић и Милан Миленковић, економ Љубомир Зарић, а у управи клуба били су још и: Гаја Петровић и Веља Јовановић. Надзорни одбор чинили су: Милован Гођевац, Јосип Левар и Војислав Кесеровић.

После Другог светског рата клуб није наставио са радом, а исто име почетком педесетих година носио је Фудбалски клуб „Синђелић“, чије име у то време није одговарало властима.

Екипа „Гвожђара“ с лева на десно: Д. Миловановић, Симић, Миливојевић, Стојановић, Б. Максимовић, Миловановић, Вилотијевић, М. Максимовић, Јовановић, М. Јовановић и Маричић

ПО УЗОРУ НА БЕЧКУ „АДМИРУ“

На иницијативу Боривоја Станојевића на Савском венцу је 1928. године основан БСК (Београдски спортски клуб) „Адмира“, клуб трговачких помоћника и намештеника, добивши име по тада чувеном бечком клубу. У Београдски фудбалски подсавез клуб је учлањен годину дана касније, од када се редовно такмичи, најдуже у Другом разреду – Група „Сава“. Највећи успех „Адмира“ је остварила у недовршеном првенству 1940/41. године када је јесењу сезону завршила на другом месту. На дан почетка пролећног првенства, 6. априла, Немци су бомбардовали Београд, после чега „Адмира“ више није наставила рад.

Председник овог клуба, који није имао своје игралиште и утакмице је играо на теренима у Бара Венецији или код Ресторана „Шест топола“, био је геометар Предраг Јовановић, почасни председник, власник штампарије, Милан Цветановић, секретари трговачки помоћници Никола Белић и Јован Скенџић, а једно време ту је играо и касније чувени Рајко Митић.

„СЕНЕГАЛАЦ“ У САВАМАЛИ

Тешко је одгонетни шта је чланове Друштва београдских трговачких помоћника 1928. године инспирисало да свом тек основаном фудбалском клубу дају име „Сенегалац“ и ваљда у складу са тиме изаберу ништа мање необичну

Екипа „Адмире“ с лева на десно: Л. Спасојевић, Н. Дејовић, С. Ђорђевић, В. Шолић, Рајко Митић, Н. Николић, М. Ракић; доњи ред: Ј. Скенџић, П. Гвоздић и С. Драгојловић

БСК „Сенегалац“, стоје слева: председник Скокић, Ђорђевић, Перуничић, Илић, Обрадовић, Божић, Рађеновић, Гагић, Крстић, Петровић и потпредседник Перих, док је име голмана који лежи испред њих остало непознато.

црвено-зелену комбинацију клупских боја. Играјући углавном у трећем и четвртом разреду Београдског фудбалског подсавеза „Сенегалац“ највећи успех остварује освајањем првог места у Трећем разреду 1935. године да би након тога променио име у Спорт клуб БТО (Београдска трговачка омладина). Последње године свога постојања, до почетка Другог светског рата БТО проводи у Другом разреду – Група „Сава“.

Клуб је деловао у Савамали, у Карађорђевој улици, а своје је утакмице играо у Бара Венецији и припадао је групи клубова Радничко-спортске заједнице. Имао је први и други (резервни) тим и укупно око сто чланова, а на челу клуба били су: председник Бранислав Скокић, потпредседник Јован Перих, секретар Јеврем Аврамовић и чланови Управе: Г. Мемедовић, Р. Анастасијевић, Р. Радовановић, и К. Леро, који су највише и помагали клуб.

ОРТОПЕДСКИ „ХЕРОЈ“

Фудбалски клуб „Херој“ основан је 1925. године у крају између Вуковог споменика и Старог ђерма, да би се 1935. године, задржавајући своје име, фузионисао са „Триглавом“, а 1937. и са „Ортопедијом“ – клубом намештеника тадашњег Ортопедског завода (данашње „Рудо“), преселивши се на њено игралиште у улици Франша Д’Епереа. Тако ојачани „Херој“ у коме је неко време играо и инж. Славко Милошевић (касније један од наших најуспешнијих тренера, који је водио „Црвену звезду“, ћиришки „Грасхоперс“ и репрезентацију Југославије) успева да уђе у Први Б разред, у којем га рат затиче на другом месту. По ослобођењу, обнавља рад 1948. године и све до 1971. је на Савском венцу, када је због изградње ауто-пута принуђен да напусти своје дотадашње игралиште и пресели се у Јајинце, где и данас постоји, а да ни већина староседелаца овог вождовачког насеља (некад села) не зна за његову звездарско-савсковеначку историју.

БЕОГРАДСКИ ТРГОВАЧКИ ПОДМЛАДАК

Овај клуб основан је 1925. године као фудбалска секција друштвене и културне организације која се звала Београдски трговачки подмладак, иницијативом Данила Чапића. Клуб су махом чинили трговачки помоћници, а имао је први и два резервна тима и играо у најнижем Четвртом разреду београдског подсавеза.

Клуб се након неколико година постепено угасио, а посебно је био „угрожен“ када се у истом крају око Карађорђеве улице појавио „Сенегалац“, клуб из истог – трговачког цеха, који ће касније променити назив у БТО, преузевши постепено примат и чланове у трговачком цеху.

Први тим БТП. стоје с лева на десно: П. Милошевић, Д. Богдановић, В. Илић, Д. Здравковић и Б. Андрић; клече: Б. Нац, М. Заистакис и М. Богдановић; седе: М. Илић, С. Ристић и С. Марјановић

Председник Београдског трговачког подмлатка, о коме нема много података у спортској историји, био је Веља Влашковић, почасни председник Милош Стојановић, секретар Радован Стоичић и благајник Драгић Момчиловић.

ДИПЛОМАТЕ ОСНОВАЛЕ ПРВИ ТЕНИС КЛУБ

Док се тенис у развијенијем делу света увелико играо још у деветнаестом веку код нас се стидљиво први пут појавио 1903. године, када је Прво српско велосипедско друштво основало своју Тенис секцију, чији је председник био министар у пензији др Сл. Груић. Од те секције је 1919. године настао тенис клуб „Шумадија“, који је своје терене имао испод Калемегдана, а

И НАУКА О ФУДБАЛУ

Колико се почетком двадесетог века спорту и физичкој култури студиозно приступало најсликовитије показује део опширног текста, који са медицинског становишта, под насловом „Ногомет“, третира бављење фудбалом, а који је у тадашњем „Спортском алманаху“ објавио пуковник Д. Т. Николајевић.

„...Код нас је у земљи, благодарећи некултурности у погледу физичког васпитања омладине, пуштено на вољу, да сваки ради т.ј. игра фудбал и учествује по утакмицама, без обзира на физичку културу дотичнога. Лекари физиолози изнели су тачна и утврђена физиолошка мишљења о томе и ту нема више лутања.

Организам физички необрађен т.ј. онај који није на медицинско-научном систему обрађен до своје 16. год., несме да се баци на утакмице фудбала. Само обрађен организам, створен физичком културом као „реалан атлет“ може играти тај тежак спорт. И мада фудбал као „игру“ треба почети од ране младости (од 12 година), то мора бити као дечија игра и као додатак оним физичким вежбањима која имају да створе „тип атлете“ до завршене 16 године. Кад је организам тако физички обрађен, онда се са лакоћом и без икакве опасности по исти, може бацити на тај спорт, где ће дотични помоћу њега само одржавати оно што је физичком културом већ добио дотле...“

Краљица Марија на тениском турниру

чланови су били из најотменијих и најбогатијих београдских породица, међу којима наравно, и већина оних са територије данашњег Савског венца.

Први тенис клуб за „ширу публику“ – Београдски тенис клуб „Београд“ основали су студенти из, такође, виђенијих и успешнијих породица, тек 1926. године. Овај клуб је своје терене имао на Ташмајдану.

У суштини, први прави тенис клуб у Београду основан је непосредно после Првог светског рата, 1918. године, а основали су га чланови дипломатског кора у Београду. Његови чланови су могли бити само представници страних држава на нашем Двору. Оснивач и председник Дипломатског тенис клуба био је белгијски посланик у Београду Адемар Делкоан, а чланови управе били су: др Виндекер, саветник Немачког посланства, Владимир Корец, секретар Чехословачког посланства, гроф Телеки, секретар Мађарског посланства, отправник послова Посланства Швајцарске Јенлер и Чарл Блежнеј Виде, конзул Енглеске.

Дипломатски тенис клуб имао је своје тениске терене поред „Звездаре“, како је тада називана прва Астрономска опсерваторија у Карађорђевом парку (тек 1932. године изградњом нове опсерваторије на брду до тада званом Велики Врачар и то брдо и крај око њега, а касније и општина Звездара добиће то име). Иако је био неприступачан за чланове са стране, Дипломатски тенис клуб је имао велике заслуге за развој тениса у Београду, јер су сви његови чланови имали искуства у бављењу овим спортом, тако да су овај клуб и његови чланови, по много чему (спортска опрема, правила, манири, тениска мода итд.) у суштини били и први пропагатори овог спорта.

Чланови Дипломатског тенис клуба играли су повремено међуклупске утакмице (како се то тада звало) са „Шумадијом“ и „Београдом“, побеђујући испочетка лако, па потом све теже. Како су у овим клубовима стасавали прави спортисти, док су се дипломате и даље (као и данас) тенисом бавиле више рекреативно, то су и ови међуклупски сусрети бивали све ређи.

Заједнички снимак чланова три београдска тенис клуба са једне „међуклупске утакмице“, крајем двадесетих година прошлог века

ПИОНИРИ НАШЕ КОШАРКЕ

Иако се за кошарку, захваљујући бројним освојеним трофејима, с пуним правом говори да је наш „национални“ спорт, мало је познато да се она код нас појавила још тридесетих година прошлог века и о том се периоду врло мало зна.

Игром случаја и овај наш „златни“ спорт појавио се на Савском венцу. Евидентна је, наиме, чињеница да су пионири кошарке код нас ученици Гимназије „Краљ Александар“ са Топчидерског брда (данас се у тој згради налази Војна гимназија), односно њихов професор теловежбе и тренер Милан Вукотић.

Он је кошарку први пут видео на Олимпијади у Минхену 1936. и одмах потом „донео“ је у своју школу, која је тада била једна од најелитнијих и најнапреднијих. Убрзо потом ова гимназија постаје један од кошаркашких центара (други је био Соколски дом Београд „Матица“ – касније Стари ДИФ, у ком се кошарка такође играла), па чак и прва добија нагнуте стубове уместо вертикалних, на које су се играчи често повређивали.

Већ 1938. године кошаркашка екипа ове гимназије осваја прво место на Средњошколским играма и репрезентује нашу земљу на Свесоколским играма у Прагу. Наша екипа тамо губи све три утакмице (од Чешке, Пољске и Бугарске), јер први пут игра на паркету, клизајући се по њему у неадекватној обући, па играчи, покушавајући да се некако „спасу“, изувају ципеле и потом, играјући боси, сви редом добијају жуљеве и ране на ногама.

Ипак, нимало обесхрабрени и годину дана искуснији, своју доминацију код нас гимназијалци са Топчидерског брда потврђују и 1939. године, освајањем Средњошколског првенства, победом у финалу против Треће мушке гимназије, освојивши том приликом Пехар Краља Петра Другог. Занимљиво, и ово првенство играно је на Савском венцу, на делу терена СК „Југославија“ (где је сад стадион „Црвене звезде“). Првенство се играло кожним лоптама на шнирање, кошеви су били постављени испред трибина, на земљано-травнатом терену, на којем су линије биле обележене кречом.

Кошаркашки прваци на фудбалском терену: Трајковић, Соколовић, тренер Вукотић, Ржевски, Стојковић и Чакаревић (чучи), 1939. године

Издавач: Градска општина Савски венац, Одељење за друштвене делатности, информисање и месну самоуправу – Одсек за информисање
Суиздавач: Удружење за заштиту амбијенталне целине Савамале

Аутор и уредник: Душко Антонић

Уређивачки одбор: Душан Динчић, Ненад Прелић, Александар Павловић, Александар Јанковић, Мијодраг Јањић, Биљана Бачанин, Смиљка Мијаиловић, Снежана Микавица, Бранка Марић, Ђорђо Вукоје, Јелица Илић и Душко Антонић

Дизајн корица: Иван Георгиев

Графичко уређење: Велимир Бранковић

У публикацији су претежно коришћени подаци из прилога објављиваних у „Савском венцу“ од 2001. до 2009. године, као и из следећих издања:
Група аутора – 50 година Београдског фудбалског савеза, Србислав Тодоровић – Фудбал у Србији 1896-1918, Србислав Тодоровић - Почеци српског олимпизма, Јован Ружић – Сећања и успомене, Група аутора – Сто година фудбала у Србији, Миодраг Јовановић – Првих стотину година, Група аутора – Први југословенски спортски алманах, Никола Трајковић – Споменар о старом Београду, Миленко Тодоровић – Београд кога више нема, као и из бројних других публикација.

Штампа: Штампарија „Политика А.Д.“

Адреса редакције: Кнеза Милоша 69.

Телефони редакције: 2643-490, 2061-889 и 2061887.

E-mail: redakcijasv@savskivenac.rs

Београд, септембар 2009. године

Ово је трећи том едиције о историји Савског венца, у којој су у претходна два издања објављене публикације: САВСКИ ВЕНАЦ – КУЛТУРНА БАШТИНА (2007) и САВСКИ ВЕНАЦ СА СТАРИХ РАЗГЛЕДНИЦА (2008), а наредних година у плану су публикације о историји културе на Савском венцу, о знаменитим личностима које су на нашој општини живеле, о архитектонској културној баштини и друга, која би заједно требало да представљају једну свеобухватну историју Савског венца.

КУЛТУРНА БАШТИНА

ПОЧЕЦИ СПОРТА У СРБИЈИ А НА САВСКОМ ВЕНЦУ

ISSN 1820-2284

9 771820 228004